

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทย ได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของการสื่อสารที่มีต่อสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของแม่แบบ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น
4. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณของชาวจีน
5. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องชาวจีนในเมืองไทย
6. แนวคิดเรื่องตัวละคร
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของการสื่อสารที่มีต่อสังคม

การสื่อสารเป็นกลไกทางสังคมที่เกิดขึ้นพร้อมๆกับสังคมมนุษย์ มนุษย์สื่อสารอย่างต่อเนื่องในเส้นทางที่หลากหลาย มนุษย์สื่อสารเพื่อจุดประสงค์ทางสังคมและอาชีพ ทั้งสื่อด้วยถ้อยคำและมีสื่อด้วยคำ การสื่อสารก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อช่วงต่างๆของชีวิต การสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผลคือสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา

การรวมเป็นกลุ่มเป็นสังคมของมนุษย์นั้นอาศัยการสื่อสารเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ การมีสังคมของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์สามารถทำการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน และทำความเข้าใจกัน เพื่อสร้างกฎระเบียบของสังคมให้เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นสังคม และการที่สังคมดำรงสภาพความเป็นสังคมอยู่ได้ก็เนื่องจากสมาชิกของสังคมใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในอันที่จะรักษาสถาบันต่างๆ และกฎเกณฑ์ต่างๆของสังคมให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันต่อไป หรือแม้แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป คนในสังคมก็ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการที่จะทำความเข้าใจระหว่างกัน สร้างกฎเกณฑ์ใหม่ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสังคม

ประมะ สดะเวทิน (2540 : 1) กล่าวถึงการสื่อสารว่า มนุษย์อาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใดๆของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของมนุษย์ และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการสังคม ยิ่งสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นเพียงใดและประกอบด้วยคนจำนวนมากเท่าใด การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และสังคมที่นำมาซึ่งความสับสน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและความไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ดังที่ บำรุง สุขพรรณ (2530 : 13-15) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ 2 ประการ คือ

1. บทบาททางพุทธิปัญญา (Intellectual) เป็นบทบาทที่สำคัญของสื่อสารมวลชนที่จะต้องเสริมสร้างความรู้ และให้การศึกษาแก่มนุษย์ที่อยู่ในสังคมให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด บทบาททางพุทธิปัญญาจะแยกออกเป็น 4 ประเด็นคือ

- 1.1 เพื่อบรรยายข้อเท็จจริง
- 1.2 เพื่อให้การศึกษา
- 1.3 เพื่อแสดงออกทางสังคม
- 1.4 เพื่อขจัดความกดดันและขัดแย้งในสังคม

2. บทบาททางด้านจิตวิทยาสังคม (Social Psychology) บทบาททางด้านนี้เพื่อเป็นการบำรุงขวัญและมีพลังจิตใจของสมาชิกในสังคมให้ดีขึ้น อาจจะแยกประเด็นพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

- 2.1 เพื่อสร้างความผูกพันในสังคมให้แน่นแฟ้น
- 2.2 เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
- 2.3 เพื่อการบำบัดทางจิต

จะเห็นได้ว่า การสื่อสารเป็นพลังที่จะเชื่อมหน่วยต่างๆในสังคมเข้าด้วยกัน เพื่อบุคคลในสังคมจะได้เข้าใจในความรู้สึก ความคิด ความรู้ ข้อเท็จจริงต่างๆของกันและกัน การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนสายใยที่เชื่อมโยงบุคคลและกลุ่มบุคคลเข้าด้วยกัน โดยอาจผ่านสารไปทางสื่อและช่องทางการสื่อสารหลายๆช่องทาง

นอกจากบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารดังกล่าวแล้ว การสื่อสารยังจะต้องมีบทบาทหน้าที่บางอย่างตามครรลองของศีลธรรม จรรยาหรือจริยธรรมของสังคม โดยสมควร กวียะ (2539 : 10) ให้ความหมายของบทบาทหน้าที่การสื่อสารตามจริยธรรมไว้ว่า “การที่การสื่อสารจะต้องช่วยธำรงรักษา เผยแพร่ หรือแม้แต่พัฒนาเนื้อหาของจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นคำสอนทางศาสนาหรือคุณธรรมประจำชาติ ในกรณีนี้การสื่อสารอาจถูกกำหนดบทบาทหน้าที่หรืออาจเข้าไปแทรกแซงเกี่ยวข้อง โดยความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมหรือวิชาชีพก็ได้”

แนวความคิดของนักสังคมวิทยาอีก 2 ท่าน ได้แก่ ลาซาซเฟลด์ และเมอร์ตัน (P. Lazarsfeld and R. Merton อ้างถึงใน สมควร กวียะ, 2539 : 20) ดูเหมือนจะเสริมให้บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารขยายขอบเขตกว้างขวางมากขึ้นอีก 2 ประการ นั่นคือ การช่วยเสริมสร้างสถานภาพทางสังคม (social status) และการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม (ethicizing)

เนื่องจากการสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่มีอิทธิพลและบทบาทอย่างสำคัญในสภาพสังคมปัจจุบัน จึงมีความพยายามจะใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาระบบความคิดในจิตใจของประชาชนทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม สื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่สามารถทำหน้าที่ในด้านนี้โดยทางอ้อมได้อย่างดีก็คือสื่อมวลชนประเภทที่ให้ความบันเทิง โดยเฉพาะ นวนิยาย เนื่องจากนวนิยายสามารถสอดแทรกคุณค่าที่สำคัญในหลายๆด้านเข้าไปในเนื้อเรื่อง คำบรรยาย หรือถ้อยคำสนทนาของตัวละคร ซึ่งสามารถจำแนกคุณค่าที่สำคัญของนวนิยายออกมาได้ 7 ด้าน (ศรีวิไล ดอกจันทร์, 2528 : 29) ดังนี้

1. คุณค่าทางศีลธรรมจรรยา
2. คุณค่าทางสติปัญญา
3. คุณค่าทางอารมณ์
4. คุณค่าทางวัฒนธรรม
5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์
6. คุณค่าทางจินตนาการ
7. คุณค่าทางทักษะวิจารณ์

โดยสามารถจำแนกอิทธิพลและผลกระทบของนวนิยายที่มีต่อสังคม ออกเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. นวนิยายเป็นสื่อที่ให้ข่าวสารและข้อคิดแก่สื่อมวลชน

2. นวนิยายเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคม
3. นวนิยายเป็นสื่อที่ปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม
4. นวนิยายเป็นสื่อที่แสดงภาพสะท้อนของสังคม

ฉะนั้น บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยายคือการมีอิทธิพลต่อสังคม จึงพอจะสรุปได้ใน 2 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก อิทธิพลของนวนิยายในการสะท้อนภาพสังคม นวนิยายเป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม นักเขียนบางคนที่มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมาก จะหยิบยกเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ค่านิยม ความรู้สึก ความปรารถนาของคนในสังคม ตลอดจนจุดมการณของเขามาเป็นเนื้อหาในนวนิยาย

ลักษณะที่สอง อิทธิพลของนวนิยายหรือนักเขียนที่มีต่อสังคม อิทธิพลดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งในอิทธิพลภายนอก เช่น การแต่งกายหรือการกระทำตามนวนิยาย และอิทธิพลภายในคืออิทธิพลทางความคิด สร้างค่านิยม รวมทั้งโน้มน้าวใจผู้อ่านให้มีความรู้สึกนึกคิดตามที่คุณเขียนจงใจเสนอ

2. แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของแม่แบบ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ**ทฤษฎีแม่แบบ**ไว้ดังนี้ คือ มนุษย์เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆจากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ หรือพฤติกรรมของบุคคลที่ปรากฏผ่านสื่อมวลชน ทั้งนี้ แม่แบบในเชิงบวกที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม มีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้สังเกตเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ในขณะที่เดียวกันแม่แบบในเชิงลบที่มีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับแม่แบบในเชิงบวกก็มีส่วนส่งเสริมให้ผู้สังเกตมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ต้องการของสังคม

แม่แบบสำหรับการเรียนรู้โดยการสังเกตของแบนดูรา สามารถสรุปตามแนวคิดทางนิเทศศาสตร์ได้ (Bandura, 1977) ดังนี้

1. **แม่แบบจริง (behavioral modelling) หรือแม่แบบสื่อบุคคล** หมายถึงแม่แบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้ผู้สังเกตได้เห็น โดยทั่วไปแม่แบบจริงจะมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตมาก

2.แม่แบบสัญลักษณ์ (symbolic modelling) หรือแม่แบบสื่อมวลชน

หมายถึง แม่แบบที่เป็นกลุ่มคนในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือในสื่อรูปภาพอื่นๆ ปัจจุบันเนื่องจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้แม่แบบจริง เช่น พ่อ แม่ ครู จะมีอิทธิพลน้อยลง แต่แม่แบบโทรทัศน์จะเข้ามามีอิทธิพลในการสอนพฤติกรรมทางสังคมให้กับผู้สังเกตมากขึ้นกว่าเดิม

3.แม่แบบคำบอกเล่า (verbal modelling) หรือแม่แบบสื่อสิ่งพิมพ์

หมายถึง แม่แบบที่แสดงการกระทำพฤติกรรมให้ผู้สังเกตโดยการบอกเล่าผ่านการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือหนังสือเล่ม ยกตัวอย่างเช่น การใช้แม่แบบที่เป็นตัวละครในเรื่องสั้น ในนวนิยาย เป็นต้น ในทฤษฎีของแบนดูรา ถือว่า ถ้าพัฒนาการด้านความสามารถทางปัญญาของผู้สังเกตมีมากขึ้น แม่แบบที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือเล่มจะเข้ามามีความสำคัญและแทนที่แม่แบบจริง โดยผู้สังเกตจะเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์จากการอ่านการได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ จากตัวละครในเรื่อง ซึ่งแม่แบบที่เป็นบุคคลจริงไม่มีเวลาและไม่สามารถแสดงแบบให้เห็นพฤติกรรมอย่างมากมายในเวลาเดียวกันได้อย่างแม่แบบสื่อสิ่งพิมพ์

อิทธิพลของแม่แบบที่มีต่อผู้สังเกต (หรือผู้รับสาร) พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.การสร้างพฤติกรรมใหม่ แม่แบบสามารถช่วยให้ผู้สังเกตสร้างพฤติกรรมใหม่ โดยผู้สังเกตจะรวบรวมแบบแผนการกระทำที่เห็นหรือได้ยินมา แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งแม่แบบสามารถเป็นได้ทั้งตัวแบบในชีวิตจริงของเราหรือจะเป็นแม่แบบในสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละคร นวนิยาย เป็นต้น

2.การสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ ในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตได้สังเกตเห็นจากการกระทำของแม่แบบ แม่แบบจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมาได้ เช่น ในการเรียนรู้ทางภาษา ผู้สังเกตสามารถสร้างหลักในการเข้าประโยคจากการได้ยินแม่แบบพูดได้ นอกจากนี้ภาษาแสดงในปัจจุบันมักจะมีต้นกำเนิดจากสื่อมวลชน

3.การสอนพฤติกรรมสร้างสรรค์ แม่แบบจะช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ทั้งนี้เนื่องจากการได้เห็นพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจากแม่แบบมนุษย์สามารถนำประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ประกอบกับการกระทำของแม่แบบมาพัฒนาเป็นพฤติกรรมใหม่ๆ ได้

4.การยับยั้งการกระทำและการหวั่นเกรงที่จะกระทำ แม่แบบมีอิทธิพล

ต่อการยับยั้งหรือความหวั่นเกรงที่จะกระทำพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบ ถูกลงโทษโดยเฉพาะแม่แบบในสื่อมวลชน จะทำให้ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำตาม แม่แบบนั้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้สังเกตเห็นแม่แบบกระทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและ ถูกห้ามปรามแล้วไม่มีผลกระทบใดๆตามมา ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบนั้น

5. **การส่งเสริมการกระทำ** แม่แบบมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้ง ทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตเห็นแม่แบบกระทำพฤติกรรมใดแล้วได้รับการเสริมแรง ก็จะมี แนวโน้มในการกระทำตามมากยิ่งขึ้น และในทำนองเดียวกัน ถ้าผู้สังเกตเห็นแม่แบบที่แสดง ความก้าวร้าวและได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามมากขึ้น เช่นกัน

6. **ด้านอารมณ์** นอกจากแม่แบบจะมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตในการกระทำ ตามแม่แบบดังกล่าวมาแล้ว แม่แบบยังมีอิทธิพลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตอีกด้วย แม่แบบจะ กระตุ้นให้ผู้สังเกตเกิดแนวคิดและรู้สึกคล้อยตามแม่แบบ ลักษณะเช่นนี้เห็นได้ชัดในสื่อมวลชน ผู้รับสารที่เป็นผู้สังเกตการกระทำของแม่แบบมักจะมีความรู้สึกคล้อยตามเห็นอกเห็นใจ แม่แบบที่ตนสังเกตในสื่อมวลชน

7. **การเผยแพร่แนวคิดและการกระทำ** การกระทำของแม่แบบจะมี อิทธิพลต่อการเผยแพร่แนวคิดและการกระทำต่างๆให้บุคคลในสังคม นอกจากนี้แม่แบบยัง สามารถเผยแพร่แนวคิดและการกระทำดังกล่าวนั้นจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งได้ด้วย กระบวนการเผยแพร่พฤติกรรมทางสังคมใหม่ๆดังกล่าวนี้ มี 2 กระบวนการคือ กระบวนการ เรียนรู้โดยตรง เป็นการได้เรียนรู้จากแม่แบบแล้วนำมากระทำ และอีกกระบวนการหนึ่งได้แก่ การดัดแปลงประสบการณ์ที่ได้รับจากการสังเกตแม่แบบแล้วแสดงออกมา ดังนั้น การเรียนรู้ จากการเลียนแบบ นอกจากผู้สังเกตจะเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองแล้ว ยังมีผลทำให้ สังคมเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น

3.1 การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication)

การสื่อสารประเภทนี้เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารที่มีความ แตกต่างกันทางวัฒนธรรม การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นได้ทั้งในระหว่างคนที่อยู่ใน ประเทศเดียวกันแต่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น คนภาคเหนือ, คนภาคกลาง, คนภาคใต้ และคนภาคอีสาน ย่อมมีวัฒนธรรมของคนแต่ละภาคแตกต่างกันออกไป นอกจากนั้น

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมยังเกิดขึ้นได้ระหว่างคนที่เป็ประชาชนของประเทศต่างกันได้ด้วย เช่น การสื่อสารระหว่างคนไทยกับคนอเมริกัน, การสื่อสารระหว่างคนไทยกับคนซาอุดีอาระเบีย ฯลฯ ซึ่งทั้งสองฝ่ายมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ประมะ สตะเวทิน, 2540 : 39)

ซาโมวาและพอร์เตอร์ (Samovar and Porter อ้างถึงใน จิราพร บุตรสันต์, 2539 : 12-13) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมว่า “เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีการรับรู้ทางวัฒนธรรม และระบบการให้ความหมายที่สามารถบดบังความสำคัญขงสถานการณ์ทางการสื่อสาร”

โดยทั่วไปมนุษย์จะมองโลกโดยผ่านกรอบประสบการณ์ การรับรู้ และวัฒนธรรม ความเหมือนกันทางวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจทางความหมายร่วมกัน เช่น เข้าใจสถานการณ์ภาษาและอวัจนภาษา ดังนั้น ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมจะทำให้พฤติกรรมสื่อสารของผู้ที่อยู่ในแต่ละวัฒนธรรมแตกต่างกันไปด้วย วัฒนธรรมและการสื่อสารเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันและต่างมีอิทธิพลต่อกัน วัฒนธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการสื่อสาร เพราะฉะนั้น การที่วัฒนธรรมเปลี่ยนไปการสื่อสารก็ย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย

สิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันนั้นมีหลายประการนับจากสภาพทางสรีระหรือชีววิทยาของแต่ละกลุ่มคน รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลประเภทต่างๆในสังคม ทั้งที่เป็นวัจนะหรืออวัจนภาษา ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ลูก เพื่อนฝูง ครู หรือนักเรียน รวมทั้งบทบาทขององค์กรต่างๆ อาทิ รัฐบาล ศาสนา บริษัทที่ทำงานหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งโครงข่าย (Network) ขององค์กรเหล่านั้นเป็นตัวกำหนดการรวมกลุ่ม และกำหนดกฎระเบียบก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมกัน นอกจากนี้ เทคโนโลยีก็มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน รวมทั้งประสบการณ์ หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ก็มีผลต่อการรับรู้ความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น

การศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อสารนั้นมีหลายระดับ ทั้งนี้เราสามารถแยกออกได้เป็น 4 ระดับ (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2536 : 7-8) คือ

1. ระดับบุคคล (individual level)
2. ระดับระหว่างบุคคล (interpersonal level)
3. ระดับองค์กร (organization level)
4. ระดับกลุ่มชน (mass level)

การสื่อสารระดับตัวบุคคล จะรวมแนวคิดเกี่ยวกับความเข้าใจการพัฒนาทางด้านภาษา บทบาทของตัวบุคคลในด้านการสื่อสารในตัวบุคคล ซึ่งกระบวนการสื่อสารระดับตัวบุคคลสามารถเกิดขึ้นในสถานการณ์ของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันตลอดเวลา และวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงระดับและกระบวนการสื่อสารระดับบุคคลว่าเป็นอย่างไร ในระดับการสื่อสารขั้นนี้ เราจะต้องให้ความสำคัญทางด้านความดึงดูดใจ ความเชื่อถือ การสนองตอบได้ ความไวเหนือเชื่อใจ และความสัมพันธ์ระหว่างชั้นและฐานะ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการสื่อสารระดับนี้มาก

การสื่อสารในระดับองค์กร ในระดับนี้เป็นการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ใหญ่และกว้างกว่าการสื่อสารระดับตัวบุคคล เช่น องค์กรทางสังคม และองค์กรธุรกิจต่างๆ ฯลฯ การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเหล่านี้มีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นเสมอ อย่างเช่น ความยากลำบากจากการทำงานในองค์กรที่จะต้องมีการติดต่อกับคนต่างชาติที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป

การสื่อสารระดับกลุ่มชน การสื่อสารในระดับนี้เป็นการสื่อสารหรือติดต่อไปยังกลุ่มชนใหญ่ๆ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการใช้ระบบสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้หมายถึงการใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร เพื่อติดต่อกับคนต่างชาติต่างวัฒนธรรม

ปัญหาหลักของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คือ ความแตกต่างของลักษณะการให้ความหมาย และพฤติกรรมการสื่อสาร เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน การสร้างความเข้าใจร่วมกันของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และจะต้องไม่มีความรู้สึกว่าเป็นคู่แข่งหรือด้อยกว่าในการมีปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ชนเผ่า (Samovar and Porter อ้างถึงใน จิราพร บุตรสันต์, 2539 : 15)

3.2 การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น

อมรา พงศาพิชญ์ (2540 : 32) ได้กล่าวไว้ในข้อเขียนเรื่อง **มนุษย์กับวัฒนธรรม** จากหนังสือสังคมและวัฒนธรรมว่า มนุษย์เราอาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ ย่อมหมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมข้างเคียงนั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม ส่วนของวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียงที่รับมาจะต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อยๆรับกันไป และในที่สุดก็จะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิม และวัฒนธรรมส่วนใดรับมาจากสังคมอื่น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรกอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการ “ยืม” วัฒนธรรม แต่เมื่อ

นานๆไปเข้าการยืมก็จะกลายเป็นการรับ การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมจากสังคมข้างเคียงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมแผ่กระจายออกไป ตอนแรกวัฒนธรรมเกิดขึ้นในสังคม แต่เมื่ออยู่ๆไปวัฒนธรรมของสังคม ก. ก็เริ่มขยายอิทธิพลไปยังสังคม ข. และสังคม ค. ตามลำดับ สมาชิกของสังคม ข. และสังคม ค. ในระยะแรกจะยืมวัฒนธรรมของสังคม ก. แต่เมื่อยืมไปนานๆเข้าก็อาจจะรับเอาไว้เป็นของตัวเอง หมายความว่าได้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมจากจุดเริ่มต้นในสังคมหนึ่งไปยังสังคมอื่นๆ การกระจายทางวัฒนธรรมนี้อาจจะเกิดขึ้นได้จากหลายๆจุด เมื่อวัฒนธรรมบางอย่างของสังคม ก. แผ่กระจายไปยังสังคม ข. และสังคม ค. วัฒนธรรมบางอย่างของสังคม ข. อาจจะแผ่กระจายไปยังสังคม ก. และสังคม ค. ได้

นักวิชาการกลุ่มหนึ่งนำโดยฟรานส์ โบแอส (Franz Boas อ้างถึงใน จูฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2540 : 33) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เชื่อในเรื่องการแผ่กระจายทางวัฒนธรรมจากจุดศูนย์กลางของสังคมหนึ่ง และขยายวงกว้างออกไปยังชุมชนอื่นหรือสังคมอื่น วัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกไปยังชุมชนอื่นนี้อาจเป็นวัฒนธรรมย่อยส่วนใดส่วนหนึ่ง ในลักษณะชนบทรวมเหยียบประเพณี หรือความเชื่อ หรือประติมากรรมและสถาปัตยกรรมก็ได้ แนวคิดนี้ได้ขยายขอบเขตไปเป็นการแบ่งสังคมและวัฒนธรรมในโลกเป็นภาคๆตามความคล้ายคลึงของวัฒนธรรม

การพิจารณาเรื่องการแพร่กระจายของวัฒนธรรมนั้น โบแอสเสนอให้มองวัฒนธรรมที่องค์ประกอบและดูว่าองค์ประกอบใดมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ใด และแพร่กระจายไปครอบคลุมบริเวณใดบ้าง การพิจารณาด้วยแนวคิดนี้อาจใช้ได้กับวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและวัฒนธรรมที่เป็นความเชื่อ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอน

จะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอน และเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ อาจจะละทิ้งวัฒนธรรมของตัวเองบางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้ สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป

4. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมและจริยธรรมของชาวจีน

4.1 ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมีผู้รู้ให้ความหมายของจริยธรรมแตกต่างกันออกไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เคยจัดสัมมนาเรื่อง จริยธรรมในสังคมไทย ไปเมื่อวันที่ 28-29 เมษายน 2522 ได้มีบุคคลในวงการต่างๆ ให้ทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทย (เบญจมาศ สุชาติวุฒิ, 2536 : 22-23) ไว้ดังนี้

พระราชวรมณี (ประยูทธ ปยุตโต ป.ธ.9) กล่าวว่า จริยธรรม มาจากคำว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งในพุทธศาสนาหมายถึง “มรรค” คือ วิถีปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งก็เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การศึกษา 3 ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต

ดร.สาโรช บัวศรี ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติตนเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย 2 ข้อ คือ ศีลธรรม (Moral Value) สิ่งที่ดีเว้น สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ และคุณธรรม (Ethical Value) สิ่งที่เราควรปฏิบัติทั้งสองข้อรวมเรียกกันว่า “จริยธรรม”

สรุปได้ว่า “จริยธรรม” คือ แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่พึงามถูกต้อง เป็นหลักเกณฑ์หรือกฎที่สังคมต้องการ นิยมใช้ตัดสินว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องควรปฏิบัติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าวไว้ข้างต้น โดยนัยนี้จริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคน ในทุกอาชีพ ทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยศีลธรรม จะสงบสุขหรือวุ่นวายก็ขึ้นอยู่กับจริยธรรม ที่ปัจเจกชน ครอบครัว หรือสังคมนั้นๆ ประพฤติได้มากน้อยเพียงใด จริยธรรมจะแสดงออกในหน้าที่ คนที่มีจริยธรรมเป็นผู้ที่รักหน้าที่ของตนและทำหน้าที่อย่างดีที่สุด หน้าที่ที่เขาทำอย่างดีจนเป็นนิสัยนั่นเองจะนำไปสู่การสร้างสรรคจริยธรรมต่อไป และให้สูงส่งยิ่งขึ้นไป

4.2 ประเภทของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุนานริน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (อ้างถึงใน

สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์, 2532 : 23-24) ได้แบ่งพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1) **ความรู้เชิงจริยธรรม** หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของคนนั้นถือว่า การกระทำชนิดใดดี ควรกระทำ และการกระทำชนิดใดควรดเว้น ลักษณะและพฤติกรรม ประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม มากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ด้วยความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

2) **ทัศนคติเชิงจริยธรรม** คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรม ของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่อง นั้นๆเข้าด้วยกัน ฉะนั้น ทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นใน เวลาหนึ่งๆยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3) **เหตุผลเชิงจริยธรรม** หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะ กระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังที่กล่าวนี้จะแสดงให้เห็น เหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรม จะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เพียเจท์และโคลเบอร์ก ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ บุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้ การใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่นๆของบุคคล คือ พัฒนาการทางด้าน สติปัญญา อารมณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆของบุคคลด้วย

4) **พฤติกรรมเชิงจริยธรรม** หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคม นิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนี้ พฤติกรรมเชิง จริยธรรมอีกพวกหนึ่ง คือ พฤติกรรมในสถานที่ที่เข้ายวนใจหรือสถานที่ช่วยยู่ให้บุคคลกระทำ ผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนเอง เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง หรือการลักขโมย และการ กล่าวเท็จ ซึ่งอาจรวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้น

การกระทำ พฤติกรรมที่ไม่เชื่อสัตย์ทางจริยธรรมนี้เป็นสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

โดยสรุปแล้วจริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ (ศึกษาธิการ, กระทรวง, 2523 : 3) คือ

1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับ นำจริยธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวแล้วข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้นๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย

4.3 ระดับเหตุผลทางจริยธรรม

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg อ้างถึงใน พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ : 242-244) นักจิตวิทยาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ได้แบ่งเกณฑ์การตัดสินใจจริยธรรมด้วยการพิจารณาเหตุผลจำแนกออกเป็น 3 ระดับ โดยแต่ละระดับยังมีเหตุผลแบ่งย่อยออกเป็นระดับละ 2 ชั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนมีจริยธรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Preconventive level)
ในระดับนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับเหตุผลที่ผู้มีอำนาจกำหนดให้หรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่ โคลเบอร์กแบ่งชั้นพัฒนาการไว้ดังนี้

1.1 ระดับจริยธรรมของผู้อื่น (Heteronomous Morality) ได้แก่ การที่จะตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดถูกหรือผิดนั้นขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือพฤติกรรมของเขา กำหนด

1.2 ผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ (Individualism and

Instrumental Purpose and Exchange) ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ดิงามนั้นเหตุผลจะขึ้นอยู่กับรางวัลหรือสิ่งของที่เขาจะได้รับ ถ้าเขาได้รับรางวัล เช่น คำชมเชยหรือเงินทอง ในการกระทำใดก็แสดงว่าพฤติกรรมนั้นถูกต้อง ดิงาม

2.ระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ (Conventional level) ระดับนี้บุคคลเริ่มใช้กฎเกณฑ์ต่างๆขึ้นมากำหนดความถูก ความดี ความควร ขึ้นมาโดยเริ่มจากการยอมรับของกลุ่มขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดในสังคม เช่น ระเบียบประเพณี จนถึงกฎหมาย เหตุผลทางจริยธรรมในระดับนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

2.1 การยอมรับของกลุ่ม (Mutual Interpersonal Expectations Relationships and Interpersonal Conformity) พฤติกรรมที่ดีที่ถูกที่ควรในขั้นพัฒนาการวัยนี้คือ การยอมรับของกลุ่มหรือการยอมรับของพรรคพวกเพื่อนพ้อง เช่น กลุ่มเพื่อน (peer group) เป็นต้น

2.2 ระเบียบระบบของสังคม (Social System and Conscience) ในขั้นนี้พฤติกรรมที่ถูก ที่ดี ที่ควร ขึ้นอยู่กับระเบียบประเพณีหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้หรือตั้งไว้

3.ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Post conventional level) ในระดับนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของโคลเบอร์กนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสังคมและกระบวนการสังคมประกิตของบุคคล สิ่งที่ตั้งามถูกต้องคือสิ่งที่คนในสังคมส่วนมากยอมรับว่าเป็นสิ่งดี สิ่งงาม สิ่งที่ถูก ที่ควร และการเรียนรู้ในการเป็นสมาชิกของสังคม สามารถทำให้บุคคลพัฒนาสิ่งที่ดี ที่ควรได้ด้วยตนเอง ในลักษณะที่เป็นสากลนิยม โคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการในระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

3.1 สัญญาสังคม (Social contract or Utility and Individual Rights) พฤติกรรมที่ดีที่ถูกที่ควรในขั้นนี้ ได้แก่ พฤติกรรมที่เสียส่วนมากในสังคมยอมรับ เช่น การช่วยเหลือคนจนเป็นของดี เพราะคนส่วนมากยอมรับและเห็นด้วย เป็นต้น

3.2 คุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle) เหตุผลที่ใช้ในขั้นนี้ นั้น โคลเบอร์กเชื่อว่าน่าจะเป็นความถูกต้องที่เป็นสากล ได้แก่ ความถูกต้องที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากทั่วโลกและทุกสังคม เช่น ความมีใจยุติธรรมเป็นของดีไม่ว่าจะอยู่ที่ใดหรือสถานการณ์ใดก็ตาม และคุณธรรมสากลนี้จะหล่อหลอมในจิตใจของมนุษย์โดยกาลเวลา และด้วยกระบวนการสังคมประกิตของมนุษย์แต่ละคน

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งระดับเหตุผลทางจริยธรรมออก

เป็น 4 ระดับ เพื่อความสะดวกในการศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายกลุ่มตัวอย่าง คือ

- 1) การกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง หรือความประพฤติที่เป็นไปเพื่อตนเอง
- 2) การกระทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นและสังคม หรือความประพฤติที่เป็นไปเพื่อเพื่อนมนุษย์
- 3) การกระทำตามมโนธรรมหรืออุดมคติ หรือความประพฤติที่เป็นไปเพื่ออุดมคติไม่มีผลประโยชน์
- 4) การกระทำตามแรงกดดันของสภาวะสังคม หรือความประพฤติที่เป็นไปเนื่องจากถูกกดดันจากกลุ่มหรือสังคม

4.4 จริยธรรมของชาวจีน

เป็นที่รู้กันดีว่าจีนเป็นอารยประเทศหนึ่งที่ได้สั่งสมระบบคิดของตนมาเป็นเวลาช้านาน และมีอิทธิพลแม้ในชีวิตประจำวันของผู้คนตราบจนปัจจุบัน ระบบความคิดหรือความเชื่อหลักของสังคมจีนโดยทั่วไปมีที่มาจาก 3 ระบบคิด คือ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และศาสนาพุทธ (สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ, 2539 : 202)

ลัทธิขงจื้อ (Confucianist)

ตามยุคสมัยที่ขงจื้อยังมีชีวิตอยู่ (551-479 ก่อนค.ศ.) ขงจื้อได้เสนอมาตรฐานทางจริยธรรมให้แก่สังคมจีนอย่างลึกซึ้ง และมาตรฐานดังกล่าวยังได้ครอบคลุมไปถึงกลุ่มเป้าหมายทุกระดับทุกหน่วยในสังคม หมายถึง ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ

ภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรมที่ขงจื้อกำหนดขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า “ความเที่ยงแห่งนาม” นั้น ขงจื้อมีความคิดว่าความเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าผู้ปฏิบัติั้นตระหนักใน “นาม” ของตนแค่ไหน “นาม” ในที่นี้ของขงจื้อหมายถึง “นาม” ในทางสังคม เช่น บิดา-มารดา-บุตร, สามี-ภรรยา-มิตรสหาย-พี่-น้อง ตลอดไปจนถึงราษฎร ผู้ปกครองรัฐ ความตระหนักในที่นี้หมายถึงการตระหนักในหน้าที่ที่ “นาม” พึงปฏิบัติ ขงจื้อเห็นว่า “นาม” แต่ละ “นาม” นั้นมีหน้าที่ที่แน่นอนเป็นของตนเองอยู่แล้วไม่อาจเบี่ยงเบนไปเป็นอย่างอื่นได้

นอกจากนั้นแล้ว ขงจื้อยังได้ให้ความสำคัญกับรูปธรรมที่เป็นเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย นั่นก็คือดนตรีและพิธีกรรม โดยที่ดนตรีเป็นเสมือนสิ่งที่กลมกลืน

ด้านอารมณ์ ขณะที่พิธีกรรมเป็นการแสดงออกของความมกตัญญูและความเกรงกลัวต่อสิ่งที่มีอำนาจ

ลัทธิเต๋า (Taoist)

มีกำเนิดจากเหลาจื้อ (เล่าจื้อในภาษาแต้จิ๋ว) สาระของลัทธิเต๋าเสนอว่า การกำหนดมาตรฐานต่างๆขึ้นมาเป็นการกดขี่และหลอกลวงของผู้ปกครองต่อประชาชน ลัทธิเต๋าจึงเสนอว่าทุกสิ่งทุกอย่างควรจะปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ดังนั้น ทศนะของลัทธิเต๋าที่เห็นว่า “หนทางที่นำมาเรียกขานกันนั้น หาใช่หนทางที่แท้จริงไม่” จึงเท่ากับเป็นการปฏิเสธ “ความเที่ยงแห่งนาม” ของขงจื้อโดยสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม ปรัชญาของลัทธิเต๋านั้นเป็นนามธรรมสูงยากแก่การเข้าใจ จนส่งผลให้มีผู้ยอมรับในลัทธินี้น้อยกว่าลัทธิขงจื้อ

ศาสนาพุทธนิกายมหายาน (Buddhist)

นิกายนี้มีลักษณะพิเศษบางประการที่แตกต่างจากนิกายหินยาน คือ หนึ่ง ไม่ค่อยเคร่งในการตีความพระวินัย สอง ไม่ค่อยแยกตัวเด็ดขาดกับฆราวาส สาม เห็นว่าผู้หญิงก็มีโอกาสในการเจริญธรรมมากกว่านิกายอื่น สี่ ยอมรับคัมภีร์ที่รจนาขึ้นในสมัยหลังว่าเป็นของแท้ได้ง่ายกว่าด้วย ห้า แยกเอาความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธออกจากพระพุทธองค์ที่มีจริงในประวัติศาสตร์ ทำให้ไม่จำเป็นต้องยึดถือแต่เฉพาะสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสไว้จริงๆเท่านั้น

จากลักษณะพิเศษดังกล่าว ส่งผลให้นิกายมหายานมีนิทาน ตำนาน หรือ แม้แต่ศัพท์แสงเป็นของตนเอง เช่น นิทานหรือตำนานเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ (พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หรือ พระโพธิสัตว์กวนอิม เป็นต้น)

จากระบบความคิดความเชื่อ 3 ทางของวัฒนธรรมจีนในที่นี้ ดูเหมือนว่าลัทธิขงจื้อจะมีอิทธิพลมากที่สุด (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2539 : 207) ด้วยเหตุนี้ “การนำเข้า” ระบบความคิดหรือความเชื่อหลักของชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่มายังประเทศไทย มักจะเป็นแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ได้รับการสืบทอดหรือถือปฏิบัติอยู่ภายในสังคมหรือชุมชนจีน

รังษี ชันโสภา (2521 : 54) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในหนังสืออารยธรรมจีนไว้ว่า “คนจีนนับถือคำสอนของขงจื้อ เพราะนับถือในตัวของขงจื้อ ผู้รักความเป็นธรรม รับผิดชอบ มีศีลธรรมและอ่อนโยน เป็นผู้ที่เป็นแบบฉบับทางความประพฤติอย่างแท้จริง”

ส.สุวรรณ (2537 : 131-132) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของคนจีนตามหลักคำสอนของท่านขงจื้อ ปรมาจารย์แห่งสำนักปรัชญาขงจื้อ ไว้ดังนี้

“คุณธรรมที่ผู้คนในสังคมพึงยึดถือที่สุด คือ “เหยิน” หรือ “เมตตาธรรม” เหยินในความหมายของขงจื้อนั้นคือความรักที่มีต่อผู้อื่น ใจกว้าง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ตนเองได้ดีก็ต้องการให้คนอื่นได้ดีด้วย แต่สิ่งที่ตนเองไม่ต้องการก็ไม่เอาไปให้คนอื่น

คนดี นอกจากจะต้องมีเมตตาธรรมแล้ว ยังต้องมีจรรยาบรรณ (หลี่) ความชอบธรรม (อี) ความซื่อสัตย์สุจริต (เหลียน) และความละเอียดอ่อนในการทำมาชัว (ฉื่อ) คนจีนสมัยก่อนถือว่า หลี่ อี เหลียน ฉื่อ เป็นสี่หลักคุณธรรมที่พิทักษ์รักษาบ้านเมืองให้สถิตสถาพรอยู่ได้ หากสี่หลักคุณธรรมนี้ถูกทำลายไปชาติบ้านเมืองก็ต้องล่มสลาย”

ในประเทศไทยก็มีคนจีนที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากประกอบอาชีพสืบทอดวงศ์สกุลเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นจีนแต้จิ๋ว คนจีนเหล่านี้ยึดมั่นในคุณธรรม 8 ประการ หรือที่เรียกว่า “ไปยี้เต็ก” เป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิตและปฏิบัติหน้าที่การงาน (ปดตีร์พี, 2541 : 108)

ไปยี้เต็ก หรือคุณธรรม 8 ประการนี้ เน้นหนักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อความราบรื่นและความมั่นคงของสังคมของตน ประกอบด้วย

- ตง หมายถึง ซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี
- ห่าว หมายถึง กตัญญู
- หยิ่ง หมายถึง เมตตา กรุณา
- ไอ่ หมายถึง รัก
- ชิ่ง หมายถึง สัจจะ รักษาคำมั่น
- หงี หมายถึง สัจธรรม ความเป็นธรรม
- ชัว หมายถึง ทำที่อ่อนโยน สัมผัสमान สามัคคี
- เฟ็ง หมายถึง เสมอภาค

ชาวจีนแต้จิ๋วยังมีคุณธรรมยึดมั่นปฏิบัติอีก 4 ประการด้วยกัน ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “ซียู้ย” ได้แก่

- ล้อย หมายถึง พิธี มารยาท
- หงี หมายถึง สัจธรรม ธรรมเนียม
- เนี่ยม หมายถึง จิตใจซื่อสัตย์ และ มือสะอาด
- ซี หมายถึง มีหิริโอตตปปะ รู้จักละอาย

นอกจากนั้นแล้ว สิริวรรณ ลอพันธุ์ไพบูลย์ (2532 : 30-31) ยังได้รวบรวม คำนิยมทางจริยธรรมของชาวจีน จากหนังสือลัทธิเต๋าประชาและรัฐธรรมนุญ 5 อำนาจของ ดร.ซุนยัตเซ็น และหนังสือชาวจีนในประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. ความกตัญญูกตเวที
2. ความขยันขันแข็ง
3. มานะอดทน
4. ความสามัคคี
5. ประหยัด
6. จงรักภักดี
7. เมตตากรุณา
8. ซื่อสัตย์
9. ยึดมั่นในสัจจะ และความยุติธรรม
10. จิตใจใฝ่สันติ

ระบบความคิดและความเชื่อดังกล่าว ยังได้รับการถ่ายทอดออกมาเป็นคำคมและ สุภาษิตอย่างมากมาย กลายเป็นมรดกร่วมทางภาษาของประชาชาติจีนที่ให้สติปัญญา ให้ แก่คิดแก่ผู้อ่านผู้ฟัง ทั้งให้ความประทับใจชวนให้น่าไปขบคิดหรือปฏิบัติตาม คำคมและสุภาษิต จีนแบ่งตามที่มาได้สองประเภท (ถาวร ลิกชโกศล, 2539) ดังนี้

1. มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน จากวิถีชีวิตและประสบการณ์ด้านต่างๆ ทำให้เกิดความนึกคิดที่คมคาย แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นถ้อยคำ เมื่อมีผู้นิยมใช้แพร่หลาย ต่อไปก็ “ติด” อยู่ในภาษา กลายเป็นสำนวน คำพังเพย สุภาษิต เช่น “แพะหายล้อมคอก” “น้ำลดหินโผล่ น้ำตื้นเห็นปลา”

2. มาจากวรรณกรรมประเภทต่างๆ ที่สำคัญได้แก่

1.1 วรรณกรรมศาสนาและปรัชญา เช่น คัมภีร์ต่างๆของพุทธศาสนา หนังสือปรัชญาม่อจื้อ หานเฟยจื่อ จวงจื่อ คัมภีร์เต๋า หนังสือหลุนอวี่ (วิจารณ์พจน์) ของขงจื้อ

1.2 พงศาวดาร เช่น หนังสือพงศาวดารจิวจ้วน พงศาวดารสี่จี่ ฮั่นชูซาน กัวจื่อ (สามก๊กจี่ พงศาวดารสามก๊ก) หนังสือหลี่จี่ (บันทึกวัฒนธรรมประเพณี)

1.3 วรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้อยกรองที่กลายเป็นคำพูดติดปากตรึงใจ ชาวจีนมากมาย เช่นเดียวกับที่คนไทยเราประทับใจคำคมจากวรรณกรรมของสุนทรภู่หรือ ผลงานของกวีอื่น

ตัวอย่างคำคม สุภาษิตประเภทนี้ เช่น

- กบกันบ่อ (คนโง่หลงตนว้ารอบรู้)	จากหนังสือจวงจื่อ
- ลุงโง่ย้ายภูเขา (ขยันไม่ห้อแท้)	จากหนังสือเสี่ยวจื่อ
- ม้าแก่รู้ทาง (คนชำนาญรู้เรื่องดี)	จากหนังสือทานเพียจื่อ
- ผู้เมตตาอายุยืน	จากหนังสือหลุนอวี
- กินน้ำนึกถึงที่มา	จากบทกวีของอวีซิ่น

เนื่องจากผู้วิจัยมองเห็นว่า การยอมรับระบบความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวจีนได้เกิดขึ้นในประเทศไทยมาช้านานแล้ว นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์และสถาปนาราชวงศ์จักรี โดยมีเหตุผลที่มารองรับอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก “ไทยเคยรับวัฒนธรรมจีนมาเป็นเวลาช้านานแล้ว” และประการสอง “พื้นฐานทางวิทยาการและเทคนิควิชาของอารยธรรมไทยและจีนไม่สู้จะต่างกันมากนัก” (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2539 : 220)

ผลของการมีความคล้ายคลึงในด้านวัฒนธรรมระหว่างคนจีนกับคนไทย ทำให้เกิดการผสมผสานแลกเปลี่ยนกันได้อย่างสะดวก ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำพฤติกรรมจริยธรรมของคนไทยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์จริยธรรมหลักของตัวละครเอกชาวจีนรวมทั้งสิ้น 20 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ การรู้จักสามัคคี ความมัยยัสถ์ประหยัด ความอดสาทะขยันหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะ ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทนอดกลั้น การรู้จักประมาณตน ความเคารพผู้อื่น ความยุติธรรม ความไม่รู้ ความกล้าทางจริยธรรม ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ และอื่นๆ

5. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องชาวจีนในเมืองไทย

ในประเทศไทยมีชาวจีนอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น บทบาทของชาวจีนจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวไทยอย่างใกล้ชิด (พลกูร อังกินันท์, อ้างถึงใน พัทธี วราศรัย, 2537 : 1) ความผูกพันระหว่างชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยกับคนไทยดำเนินไปโดยแน่นแฟ้น สำหรับความสัมพันธ์ด้านวรรณกรรมระหว่างคนไทยกับคนจีนนั้นเริ่มมีขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยมีการนำเอาพงศาวดารจีนมาแปลเป็นภาษาไทย

ทั้งนี้ **ขวัญดี รักพงศ์ (2520)** ได้แบ่งวิวัฒนาการของวรรณกรรมเกี่ยวกับจีนในภาษาไทย ออกเป็น 6 ช่วงเวลา ดังนี้

1. ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 6 มีการแปลพงศาวดาร เกียรติพงศาวดาร เรื่องอิงพงศาวดารจีน
2. ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ลูกหลานถึงเมืองไทย มีการแปลและปลอมเรื่องอิงพงศาวดารจีน
3. ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2478 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการแปลเรื่อง จีนจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ
4. ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2484 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการเขียนเรื่อง ที่ผสมผสานระหว่างจีนกับไทย
5. ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2500 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการแปล วรรณกรรมจีนประเภทกำลังภายใน
6. ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2510 เศษ มีการเขียนเรื่องจีนแบบเสียดสี การเมือง และเรื่องชีวิตคนจีนในเมืองไทย

วิวัฒนาการหลังสุดของวรรณกรรมเกี่ยวกับจีนเป็นเรื่องที่สะท้อนสังคมจีนในเมืองไทย ทั้งคนจีนที่เพิ่งเข้ามาในเมืองไทยอย่างเสียสละหมอบ และที่เกิด เด็บโต และได้รับการศึกษาในเมืองไทย ผู้กรุยทางการเขียนแบบนี้ คือ **โบตัน (สุภา สิริสิงห)** นักเขียนสตรีอักษรศาสตร์บัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเรื่อง “จดหมายจากเมืองไทย” ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมประจำปี พ.ศ. 2512 จากองค์การส.ป.อ. (ขวัญดี รักพงศ์, 2520 : 129)

พัชรี วราศรัย (2537) ได้ศึกษานวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย ที่ตีพิมพ์ระหว่างปีพ.ศ. 2512-2533 และทำการแบ่งย่อยประเภทของนวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยไว้ 2 ประเภท คือ

1. นวนิยายแนวชีวิตที่เสนอภาพสังคมชาวจีน

1.1 นวนิยายแนวชีวิตที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในด้านการต่อสู้ชีวิต ในประเภทนี้มีจำนวน 7 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องจดหมายจากเมืองไทย, เรื่องอยู่กับกิ่ง, เรื่องกตัญญูพิศวาส, เรื่องกระท่อมไม้ไผ่, เรื่องไม้ต้องลม, เรื่องก่อนสายทมิฬออกเลื้อน และเรื่อง ลอดลายมังกร

นวนิยายทั้ง 7 เรื่องนี้ เป็นนวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยหรือชาวจีนที่เรียกกันว่า “ชาวจีนโพ้นทะเล” และแสดงให้เห็นคุณค่าที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในชีวิตของชาวจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในประเทศไทย นวนิยายกลุ่มนี้ในแต่ละเรื่องนั้นใช้แนวการเขียนแบบสมจริง จนบางเรื่องอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดคิดว่าเป็นเรื่องที่น่ามาจากชีวิตจริง มาจากประวัติบุคคลที่มีตัวตนจริงๆ

นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนจะมีตัวละครไม่กี่ตัว แต่บุคคลเหล่านี้ เป็นเสมือนตัวแทนของคนกลุ่มต่างๆที่ประกอบกันเป็นสังคมของชาวจีนที่เข้ามาทำมาหากินกันในเมืองไทย นวนิยายในแนวนั้นนับว่าเป็นนวนิยายชนิดที่เป็นเอกสารของสังคม คือ เป็นภาพวาดให้เห็นชีวิตของคนหมู่มากในสังคม ซึ่งก็คือกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลหรือชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย โดยมีเหตุผลของการอพยพย้ายถิ่นฐานคล้ายคลึงกัน คือ เพราะความกดดันทางท้องดินของตน หรือบ้านเกิดเมืองนอนของตนเกิดความไม่สงบ

นวนิยายกลุ่มนี้นอกจากจะแสดงถึงเหตุผลต่างๆ ตั้งแต่อพยพจากประเทศจีนจนกระทั่งถึงประเทศไทยแล้ว ยังแสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนที่เข้ามาในเมืองไทย ทั้งทัศนคติที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม เคล็ดลับในการดำเนินชีวิตและอาชีพของชาวจีนที่ออกจากบ้านเกิดเมืองนอนมาพร้อมกับความหวังว่าอนาคตคงดีกว่าปัจจุบัน

1.2 นวนิยายแนวชีวิตที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในด้านชีวิตครอบครัว

นวนิยายที่อยู่ในกลุ่มนี้มีจำนวน 5 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องตึกฝรั่ง, เรื่องเขยใหม่, เรื่องรัตนโกสินทร์, เรื่องกนกฉายโบสถ์ และเรื่องบัวแดงน้ำ

นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยในแนวนั้นทั้ง 5 เรื่องนั้น ต่างก็เป็นการแสดงถึงชีวิตครอบครัวของชาวจีนที่มีทั้งเรื่องของชาวจีนอพยพหรือชาวจีนโพ้นทะเล และเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงลูกจีนหรือชาวจีนเชื้อสายไทย โดยที่นวนิยายในแนวนั้นมิได้มีลักษณะที่เน้นถึงชีวิตการต่อสู้การทำงาน การสร้างตัวแบบชาวจีนในนวนิยายแบบในกลุ่มแรก แต่เป็นการแสดงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวที่ประกอบด้วยชาวจีนกลุ่มนี้ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นคนจีน นอกจากนั้นยังแสดงถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น ในด้านความรักของหนุ่มสาว ด้านการเลือกคู่ครองและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับนวนิยายพาฝัน (romantic) นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมจีนในสังคมและวัฒนธรรมไทย การยอมรับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมไทยของชาวจีน และการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจีนและไทยเข้าด้วยกันของชาวจีน

2. นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวขบขัน

นวนิยายไทยที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวนี้มียุ่เพียง 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องทนายทปองแปง ของ นลิน บุษกร และ เรื่องวิมานมะพร้าว ของ แก้วแก้ว

นวนิยายทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นนวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย ในแนวขบขันที่มุ่งความหรรษาหรือความบันเทิงรื่นเริงใจแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายที่จะล้อเลียนหรือเลียนแบบพฤติกรรมที่น่าขบขันของชาวจีน นอกจากนั้น ความขบขันในนวนิยายทั้ง 2 เรื่องนี้ ยังเกิดจากการสร้างองค์ประกอบสำคัญของเรื่องได้นำขบขันโดยตรง

โดยที่องค์ประกอบที่สำคัญมาก ได้แก่ การใช้ภาษา เนื่องจากการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับตัวละครทำให้เรื่องมีความสมจริง และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ ทั้งยังแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร หรือแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องได้อย่างที่ผู้ประพันธ์ไม่ต้องบรรยาย กล่าวคือผู้อ่านขบขันได้ในทันทีที่ได้รับรู้ข้อความนั้น

นอกเหนือจากการแบ่งประเภทดังกล่าวแล้ว ยังสามารถแบ่งประเภทนวนิยายไทยที่เกี่ยวกับคนจีนที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ตามลักษณะของเนื้อหาออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. นวนิยายสะท้อนสังคม

ได้แก่ นวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับสังคมส่วนใดส่วนหนึ่ง ในสมัยหนึ่งนวนิยายประเภทนี้ได้แก่ เรื่องทวนตะวัน ของ ว.วินิจฉัยกุล ซึ่งสะท้อนภาพของสังคมที่ยังคงมีการแบ่งแยกชนชั้นด้วยฐานะและชาติตระกูล ระหว่างชาวไทย ชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีน การแก่งแย่งชิงดีในเชิงธุรกิจ การแสวงหาผลประโยชน์ให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ทวนตะวัน ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ ระหว่างปีพ.ศ. 2538-2539 และพิมพ์รวมเล่มเป็นครั้งแรก (โดยสำนักพิมพ์ดอกหญ้า) เดือนพฤษภาคม 2538 และได้รับการคัดเลือกให้ถ่ายทอดเป็นละครโทรทัศน์ ทางสถานีโทรทัศน์สีช่อง 3 อ.ส.ม.ท.

และ เรื่องคลื่นเหนือหัว ของโบตัน พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก พ.ศ. 2540 (โดยสำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น)

2. จินตนิยาย

ได้แก่ นวนิยายที่มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์นำต้นต้น ชวนให้ระทึกใจ

และสนุกสนานตามจินตนาการของผู้แต่ง เช่น เรื่องหงส์เหนือมังกร ของ วิศวนาถ ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารขวัญเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 พิมพ์รวมเล่มเป็นครั้งแรก (สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม) เดือนมกราคม 2538

วิศวนาถ เขียนบทประพันธ์เรื่องนี้ โดยเลียนแบบการใช้ภาษาและสำนวนตามแบบวรรณกรรมกำลังภายในของจีน ตามที่รักษัชนก นามทอง (2537) ได้กล่าวไว้ในหน้าคำนำสำนักพิมพ์ว่า “อ่านเรื่อง...ราวกับรบอยู่ในสำนวนที่รุกเร้า เฉียบฉีกทุกสำนวน และคำกล่าวที่ ‘คมคำคมความคิด’ ก็ย่อมเป็นความหมายที่ใกล้เคียงที่สุดสำหรับ ‘หงส์เหนือมังกร’

ใบทิวแลดูคล้ายมีดบอบบาง...และเบา ใบทิวจึงมีความงดงาม ทว่าเมื่อคล้ายมีด จึงมีความน่ากลัวอยู่ไม่น้อย แต่น่าแปลก...ในโลกมีสิ่งน่ามองอยู่สองประการ ความสวยของหงส์...กับความน่ากลัวของพยัคฆ์ สองอย่างนี้...มีอยู่ในตัวของ ‘ทิว’ อย่างเต็มเปี่ยม แทละนี่คุณสมบัติของ ‘ทิว’ คุณสมบัติเฉกเช่น ‘หงส์เหนือมังกร’

สำหรับการพูดจาสนทนาของตัวละครในเรื่อง ก็ยังตามแบบลักษณะของบทสนทนาในวรรณกรรมจีนกำลังภายในเช่นกัน

“แสดงว่าปะหนักใจ?”

“อืม...ม...มันผวกศีรษะ “ไม่รู้จะเคลียร์ได้ไหม?”

สีหน้าของไกล่รุ่ง ธรรมกุล อดแครงเครียดตามไม่ได้ เธอย่อมรู้จักดีถึงลัทธิแม่สิ่งใดสามารถทำให้มันหนักอกหนักใจได้ สิ่งนั้นย่อมไม่ธรรมดาแน่...

3. นวนิยายแสดงข้อคิด

ได้แก่ นวนิยายที่เนื้อหามุ่งแสดงความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง นวนิยายประเภทนี้มีอยู่หลายเรื่องด้วยกันเท่าที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ โดยผลงานเรื่องเจ้าสัว เป็นของภราดรศักดิ์ จำนวน 3 เรื่องเป็นบทประพันธ์ของประภัสสร เสวิกุล ในชุด “กลุ่มดาวฤกษ์” ได้แก่เรื่องชิงตั้ง ตีพิมพ์ครั้งแรกที่นิตยสารศรีสยาม ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2540 พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก (สำนักพิมพ์ดอกหญ้า) เดือนมีนาคม 2541 เรื่องม่านมรสุม กำลังตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารคุณหญิง เรื่องพินวนแพร ทะยอยลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารวาไรตี้ และอีก 11 เรื่องทั้งหมดเป็นผลงานของหยก บูรพา ที่เป็นผลงานรวมเล่มของสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น รวม 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเด็กห้องแถว (2520) เรื่องตลาดชีวิต (2520) เรื่องชีวิตที่เห็นมา

(ไม่ทราบปีที่พิมพ์) เรื่องเกิดกลางตลาด (2521) เรื่องสะใภ้ดื้อ (ไม่ทราบปีที่พิมพ์) เรื่อง
 หัวใจแม่ (2522) และเรื่องคนขายแรง จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์บงกช (ไม่ทราบปีที่พิมพ์) เรื่อง
 หัวใจกึ่ง โดยสำนักพิมพ์เบญจมิตร (2523) เรื่องลูกนอกไส้หัวใจแม่ โดยสำนักพิมพ์บุ๊คแบงค์
 (2540) นอกจากนั้นแล้ว หยก บูรพา ยังมีผลงานแนวสารนิยายอีก 2 เล่ม ซึ่งนำเสนอ
 เกี่ยวกับแนวความคิดค้าแบบคนจีน โดยอาศัยตัวละครในเรื่องเป็นสื่อ ได้แก่ เรื่องค้าแบบจีน
 พิมพ์ครั้งแรกพ.ศ. 2523 โดยสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง และเรื่องสัวเพียงค้าแบบจีนในไทย จัดพิมพ์
 ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์มิติใหม่ พ.ศ. 2539

นวนิยายส่วนใหญ่ของหยก บูรพาในแนวนี้มีบรรยากาศเดียวกับเรื่อง
 อยู่กับกึ่ง ซึ่งเป็นชีวิตของคนจีนกลุ่มหนึ่งในเมืองไทย และเป็นคนจีนที่ยากจนชั้นแค้นใน
 หอ้งแถวอันอัปภูเกาโตรม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีการผสมผสานกันระหว่างสอง
 วัฒนธรรม ข้อคิดและสาระต่างๆซึ่งถ่ายทอดผ่านชีวิตของ “กึ่ง” และตัวละครอื่นๆในเรื่อง

“คนจีนตั้งตัวได้ด้วยวิธีนี้ ไม่ต้องคิดคดโกงหรือเอาวัดเอาเปรียบใครหรอก
 เพียงแต่รู้จักจัดจ่ายใช้เงิน รู้จักหาประโยชน์จากจังหวะและรู้จักการหมุนเงินเท่านั้น
 เป็นพอ...” (เรื่องเกิดกลางตลาด หน้า 28-29)

“ถ่านถั่งนั้นแหละคือค่าแรงล่ะ...จำไว้ว่า คนที่ทำงานไม่เคยมีใครขาดทุน
 หรอก เพียงแต่จะได้ผลตอบแทนเป็นอะไร หรือมากน้อยเพียงใด ค่าแรงหรือกำไร
 ไม่ได้มาสู่เราในรูปของเงินเสมอไป” (เรื่องเด็กหอ้งแถว หน้า 19)

“เจ้าสัว พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม 2539 โดยสำนักพิมพ์
 ศิลปบรรณาการ เรื่องนี้หนักไปทางให้แง่คิดของผู้ที่อยู่ในแวดวงธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ก็
 ไม่ลืมที่จะสอดแทรกสาระ ให้เห็นภาพของคนจีนที่อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ในสภาพ
 เสือผืนหมอนใบ ตลอดจนคนจีนที่ประสบความสำเร็จ เป็นเจ้าสัวในเวลาต่อมา”

“ฉันต้องการให้แกดำเนินรอยตามคุณตา ...” คุณสมทรงคร่ำครวญ
 น้ำเสียงเครือสออันน่าสงสาร “เป็นเช่นเจ้าสัวของคนรุ่นใหม่...แม่บารมีให้ผู้คนเขา
 รักใคร่ ยกย่อง ทำตัวให้มีคุณธรรม จนได้รับการยอมรับจากสังคม...ไม่ใช่เอาตระกูล
 เอาความดีที่คุณตาทำไว้ มาให้เขาก่นด่าสาปแช่ง...”

“ชิงตั้ง เป็นเรื่องราวการต่อสู้ของ “เจี๋ย” เด็กหนุ่มผู้สูญเสียพ่อและ
 พลัดพรากจากแม่เพราะพิษสงของการพนัน แต่โชคชะตาก็พลิกผันให้เขาต้องมีชีวิตอยู่กับการ
 พนันที่เขาชิงชัง และสบโอกาสที่จะก้าวขึ้นไปสู่ความเป็นหนึ่งบนถนนหนักเลง เด็กหนุ่มอย่าง

“เจี๋ย” จะต้องตัดสินใจเลือก เมื่อต้องยืนอยู่บนกึ่งกลางทางขนาน ที่มีคุณธรรมกับความยากไร้ และอิทธิพลกับความมั่งคั่งร่ำรวยเป็นเติมพัน” (ประภัสสร เสวิกุล, 2541)

“คนเราต่างก็มาจากสุลิติน แต่ก็มียบางคนที่กลายเป็นงูมา ขณะที่บางคน เป็นเพียงแค่ฝุ่นละอองที่ไร้ค่า-“อวัง” กับ “กู่” เป็นเด็กกำพร้าที่ซัดเซพเนจรจากต่างจังหวัด เข้ามาเผชิญชีวิตในกรุงเทพฯแบบตีนถีบปากกัด ด้วยหัวใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และความรักรัก ความผูกพันที่มีต่อกัน แต่เมื่อมีมิตรภาพในวัยเยาว์ถูกทำลายลงด้วยฤทธิ์รักแรงหึง และความ ชื่นเคืองเคียดแค้น เพื่อนรักที่ร่วมก่อร่างสร้างตัวมาด้วยกันก็กลายเป็นศัตรูคู่อาฆาต ชักนำชีวิต ที่เคยสงบร่มเย็น ไปสู่ความปั่นป่วนผันผวนประหนึ่งเรือน้อยที่ตกอยู่กลางม่านมรสุม (ประภัสสร เสวิกุล, 2541)

“สำเภาก็รอนแรมมุ่งหน้าฝ่าคลื่นลมจากแผ่นดินใหญ่ นอกจากจะบรรทุก สินค้าและผู้คนจนเพียบแปร์แล้ว สิ่งที่มีค่ายิ่งที่อยู่ในเรือเหล่านั้นก็คือความฝันของเด็กหนุ่ม นักร้อยนักรบพัน ที่ใฝ่ฝันถึงชีวิตใหม่ในดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ แต่ใครเลยจะรู้ว่าการเดินทางไป สู่สิ่งที่ฝันไว้นั้น จะเต็มไปด้วยความลำบากยากเย็นยิ่งกว่าการเดินทางโดยเรือสำเภหลายต่อ หลายเท่าหนัก และมีเพียงไม่กี่คนที่สามารถจะก้าวล่วงไปสู่ความฝันอันงดงามได้-“ทอง” กับ “ทอง” ก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น แม้จะลงเรือลำเดียวกัน และเป็นพี่น้องร่วมสาบานกัน กระทั่ง เกาะกุมหัวใจผู้หญิงคนเดียวกัน แต่ชะตาชีวิตของทั้งสองคนก็สูงต่ำแตกต่างกัน และสุดท้ายแล้ว ความสุข ความมั่งคั่งร่ำรวย แม้กระทั่งเกียรติยศ ชื่อเสียง ที่ทั้งคู่ดี้นรนไขว่คว้าก็เป็นเพียงแค่ สิ่งที่ลวงตาได้มาเพียงพิมานแพร” (ประภัสสร เสวิกุล, 2541)

นอกจากนั้นแล้ว หยก บูรพา ยังได้เขียนนวนิยายที่เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย เรื่องหงส์ว้ายฟ้า ซึ่งกำลังตีพิมพ์เป็นตอนอยู่ในขณะนี้ ในนิตยสารคุณหญิง

จากประเภทของนวนิยายไทยเรื่องจีนดังกล่าว ผู้วิจัยสังเกตว่านวนิยายมักจะถูกมอง ว่าให้ความบันเทิงมากกว่าสอนสั่ง แต่ว่านวนิยายก็ยังให้ประโยชน์ได้ในการให้คติ การสอนใจ ข้อคิดทางปรัชญา หรือให้ปัญญาแก่เราในทางอ้อม และนวนิยายที่เสนอภาพของสังคมชาวจีน ในเมืองไทย ประเภทที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในด้านการต่อสู้ชีวิตแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของ นวนิยายที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างดียิ่ง โดยเฉพาะพฤติกรรมของตัวละครเอกใน เรื่องนั้นมีความสามารถในการเป็นแม่แบบได้จากเคล็ดลับในการดำเนินชีวิตและอาชีพ ดังที่ ส. ศิวรักษ์ (อ้างถึงใน สุदारัตน์ ชรรินชัย, 2531 : 35) กล่าวว่า “ตัวละครนั้น ๆ อาจมีส่วน ช่วยให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาว่า ความคิดและการกระทำในชีวิตของผู้อ่านแต่ละคนนั้นดีเลว เพียงไร เมื่อเปรียบเทียบกับทัศนะของคนในนวนิยาย”

ในการวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาด้านพฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทย เพื่อเป็นแนวทางปลูกฝังและสร้างเสริมพฤติกรรมจริยธรรม ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทยที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในด้านการต่อสู้ชีวิตจำนวน 6 คน คือ “ตันสว่างอู่” จากเรื่องจดหมายจากเมืองไทย (2512) ของโบตัน “ก๊ง” จากเรื่องอยู่กับก๊ง (2519) “แป๊ะกิม” จากเรื่องกตัญญูพิศวาส (2521) ของหยก บูรพา “ทิจื่อ” จากเรื่องไม้ต้องลม (2523) ของโบตัน “เผิง เทียนซือ” จากเรื่องกระท่อมไม้ไผ่ (2523) ของโสภาค สุวรรณ และ “เหลียง ลือพาณิชย์” จากเรื่องลอลลายมังกร (2533) ของประภัสสร เสวิกุล

6. แนวคิดเรื่องตัวละคร

กุหลาบ มัลลิกะมาส (อ้างถึงใน มนชนก ทองทิพย์, 2540 : 16-17) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทของตัวละครไว้ในหนังสือวรรณคดีวิจารณ์ว่า สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การจำแนกประเภทของตัวละครตามลักษณะนิสัยของตัวละคร แบ่งย่อยได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 ตัวละครน้อยหรือตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน (Flat or Simple Characters) คือ ตัวละครที่แสดงลักษณะนิสัยในด้านใดด้านหนึ่งออกมาเพียงด้านเดียวจนเป็นลักษณะนิสัยประจำของตัวละครนั้นๆ หรือเป็นตัวละครแบบฉบับ (Types) ของคนประเภทนั้นๆจนถือว่าเป็นสูตรสำเร็จ (Formula) เช่น ตัวละครที่เป็นผู้ร้ายก็ต้องมีจิตใจที่โหดเหี้ยม ตัวละครที่เป็นแม่เลี้ยงก็ต้องอิจฉาริษยาคอยกั่นแกล้งลูกเลี้ยง ซึ่งในลักษณะเช่นนี้เรียกว่าเป็นลักษณะแบบ “Stereotypes”

1.2 ตัวละครหลายลักษณะหรือตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน (Round or Complex Characters) คือ ตัวละครที่แสดงลักษณะนิสัยในหลายๆด้านออกมา เป็นลักษณะที่เหมือนมนุษย์จริงๆมากที่สุด เพราะมีชีวิตชีวา มีความคิดมีอารมณ์ มีความรู้สึก มีทั้งดีและเลวอยู่ในตัวละครตัวเดียว รวมทั้งยังมีความเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยหรือการกระทำไปตามสถานการณ์หรือเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป

2. การจำแนกประเภทของตัวละครตามบุคลิกภาพและพฤติกรรม แบ่งย่อยได้ 2 ประเภท

1.1 ตัวละครประเภทสถิต (Static Characters) คือ ตัวละครที่มีบุคลิกภาพ

และพฤติกรรมคงที่ตลอดตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง ไม่ว่าจะประสบการณ์ สถานการณ์ เวลา ฯลฯ จะเปลี่ยนไปก็ตาม

1.2 **ตัวละครประเภทพลวัตร (Dynamic Characters)** คือ ตัวละครที่มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมไปตามประสบการณ์ สถานการณ์ เวลา ฯลฯ ที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การจำแนกประเภทของตัวละครตามความสำคัญของบทบาทที่ปรากฏ
ในเรื่อง แบ่งย่อยได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1 **ตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญ (Protagonist or Central Character or Main Character or Major Character)** คือ ตัวละครที่มีบทบาทและความสำคัญต่อเรื่องและมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องมากที่สุด ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นพระเอกหรือนางเอกเท่านั้น ผู้ร้ายก็สามารถเป็นตัวเอกของเรื่องได้ถ้าหากว่ามีบทบาทที่มีความสำคัญและช่วยในการดำเนินเรื่องมาก หลักการพิจารณาตัวละครเอกของเรื่องจึงอยู่ที่ความสำคัญของบทบาท ไม่ได้อยู่ที่ลักษณะนิสัยของตัวละครว่าเป็นคนดีหรือคนเลวแต่ประการใด

1.2 **ตัวละครประกอบ (Minor Character)** คือ ตัวละครรองที่มีบทบาทไม่มากนัก อาจมีบทบาทไปในทางใดทางหนึ่งของเรื่อง อาจมีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่อง เสริมตัวละครเอกหรือช่วยสร้างอารมณ์ขันเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของเรื่องก็ได้

1.3 **ตัวละครขัดแย้งหรือตัวละครฝ่ายตรงข้าม (Antagonist)** จะปรากฏในเรื่องที่มีความขัดแย้ง อาจจะไม่ใช่ตัวละครที่เป็นบุคคลก็ได้ คืออาจจะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคย่อยอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตัวละครเอกจะต้องเอาชนะหรือฝ่าฟันไปให้ได้ก็ได้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้แบ่งงานวิจัยที่ศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คืองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวนิยาย และ งานวิจัยที่ศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสรุปรายละเอียดของงานวิจัยที่ผ่านมาได้ดังนี้

7.1 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวนิยาย

จิรี เปลี่ยนสมัย (2518) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูภาษาไทย จำนวน 314 คน เกี่ยวกับนวนิยายที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยได้เสนอรายชื่อนวนิยายจำนวน 156 เรื่องให้ครูพิจารณาคุณค่าในด้านเนื้อหา ด้านภาษา และคุณค่าต่อชีวิต ผลการวิจัยพบว่ามีนวนิยาย 10 เรื่อง ที่ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีคุณค่ามาก ทั้งในด้านเนื้อหา ด้านภาษา และ

คุณค่าต่อชีวิต นวนิยายทั้ง 10 เรื่องดังกล่าวได้แก่ สี่แผ่นดิน เขาชื่อกานต์ คำของคน คู่กรรม ไม่แดง ละครแห่งชีวิต เรือมนุษย์ ผู้ดี ผู้ชนะสิบทิศ และจดหมายจากเมืองไทย

ตรีศิลปี บุญขจร (2521) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการของนวนิยายไทย ระหว่างพ.ศ.2475-2500 พบว่า สภาพการณ์ของสังคมและการเมืองมีอิทธิพลในการกำหนด ทิศทางและพัฒนาการของนวนิยายไทยอย่างเด่นชัด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง ส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดพัฒนาการของนวนิยาย ภาวะปั่นป่วนยุ่งเหยิงไร้ระเบียบของสังคมทำให้นักเขียนหันไปมองสภาพสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น นักเขียนบางส่วนจึงมีจุดมุ่งหมายแน่วแน่ในการเขียนนวนิยายเพื่อสร้างสรรค์อิทธิพล ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า

ผู้วิจัยยังพบว่า นวนิยายไทยมีพัฒนาการจากนวนิยายแนวพาฝันมาสู่นวนิยายเพื่อชีวิต พัฒนาจากนวนิยาย “เริงรมย์” มาสู่นวนิยาย “เริงปัญญา” และพัฒนาจากนวนิยายที่สะท้อนหรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มาสู่การมุ่งเสนอ นวนิยายเพื่อนำหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แม้ว่าบางระยะพัฒนาการนวนิยายไทยจะหยุดชะงัก หรือต้องถูกโหมกระหน่ำจากแนวโน้มของนวนิยายส่วนใหญ่ที่มุ่งให้ความ เริงรมย์แต่ยังคงมีพัฒนาการที่มองเห็นได้ และจากการผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ว่า นวนิยายที่มีคุณภาพอาจเกิดขึ้นในท่ามกลางภาวะปั่นป่วนไร้ระเบียบของสังคม หรือระยะที่มีการจำกัดเสรีภาพนักเขียน ยิ่งความบีบคั้นและการถูกจำกัดขอบเขตมีมากเพียงไร ผลผลักดัน ให้เกิดนวนิยายที่มีคุณภาพก็มีมากขึ้นเหมือนกัน

วรวรรณ ฉายศิริกุล (2523) ได้ศึกษานวนิยายจีนกำลังภายในที่ได้รับ ความนิยมในปี พ.ศ. 2521-2522 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โครงเรื่องใหญ่ที่นิยมใช้ในนวนิยาย จีนกำลังภายใน คือ ความแค้น บุญคุณ และความจงรักภักดีที่มีต่อเพื่อน ครอบครัว และ สถาบันต่างๆ นวนิยายจีนกำลังภายในนิยมใช้โครงเรื่องหลายๆ ลักษณะผสมผสานกัน โครงเรื่องที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การนำเอาธาตุแท้ของมนุษย์ในด้านร้ายมาตีแผ่ โครงเรื่องและ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันอย่างสมเหตุสมผล และมีรูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจ วิธี การเขียนเรื่องใช้การบรรยายเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใช้ในการดำเนินเรื่องและบรรยาย ตัวละครที่สร้างขึ้นให้สมจริง ตัวละครส่วนใหญ่มีลักษณะหลายอย่างทั้งดีและเลว ตัวเอกฝ่าย คุณธรรมยึดมั่นในคุณธรรม รักษาัจจะ มีฝีมือเก่งกล้า กล้าหาญ และชอบช่วยเหลือผู้อื่น ตัวเอกฝ่ายอธรรมมีลักษณะเป็นคนหน้าซื่อใจคด เจ้าเล่ห์ และสุขุม ฉลาดลึกลับ ซึ่ง วิธีการจบเรื่อง ที่ใช้ส่วนมากเป็นการจบแบบสุชนาฏกรรม

คุณค่าที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายจีนกำลังภายในมากที่สุด คือ คุณค่าทาง

ด้านสุนาษิต คำคม คำพังเพย คติสอนใจของชาวจีน ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวจีนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและภาษา ด้านค่านิยมในการดำเนินชีวิต และด้านการต่อสู้

สำหรับความคิดเห็นของผู้อ่าน ผู้อ่านส่วนใหญ่อ่านนวนิยายจีนกำลังภายในเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะของโครงเรื่องที่ชอบมาก คือ เรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งของความคิด ปรัชญา อารมณ์ ผู้อ่านส่วนใหญ่ยอมรับว่านวนิยายจีนกำลังภายในมีคุณค่า และคุณค่าที่เห็นเด่นชัดที่สุดเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป คือ สอนใจ มีคติธรรม และปรัชญาต่างๆ

พัชรี...วราศรัย (2537) ได้ศึกษานวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยที่ตีพิมพ์ในช่วงพ.ศ. 2512-2533 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องและทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อชาวจีนในนวนิยาย จากการศึกษาพบว่านวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยสามารถแบ่งตาม เนื้อหาได้ 2 ประเภท คือ นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวชีวิตและนวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวชบชั้น แต่แต่ละประเภทมีลักษณะเนื้อหาและโครงเรื่องแตกต่างกัน ดังนี้

1. นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวชีวิตแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนด้านการต่อสู้ชีวิตและนวนิยายที่เสนอภาพชีวิตครอบครัว นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนด้านการต่อสู้ชีวิตให้ภาพชาวจีนที่ยืนชั้นแข็ง มีมานะอดทนต่อความยากลำบากจนสามารถสร้างฐานะจนร่ำรวยได้ ส่วนนวนิยายที่เสนอภาพชีวิตครอบครัวแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในตระกูลเดียวหรือสองตระกูล และระหว่างชาวจีนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่

2. นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในแนวชบชั้นมีโครงเรื่องธรรมดา ตัวละครมีทั้งตัวละครที่แสดงความชบชั้น และก่อให้เกิดตัวละครอื่นแสดงความชบชั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของนวนิยายประเภทนี้ คือ การใช้ภาษาที่สามารถสร้างอารมณ์ชบชั้นได้โดยตรง

3. ภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยให้ภาพชาวจีนแต่จิวซึ่งเป็นชาวจีนส่วนใหญ่ในสังคมไทย ภาพชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดของชาวจีนได้แก่บริเวณสำเพ็งถึงตลาดน้อย ภาพวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ประเพณีต่างๆ ที่ยังคงปฏิบัติอยู่ รวมถึงค่านิยมที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคมของเพศชายที่สูงกว่าเพศหญิง

สำหรับทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อชาวจีนในนวนิยาย นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทยยังแสดงทัศนคติของผู้ประพันธ์ในด้านภาพลักษณ์ที่ดีของชาวจีน ความขัดแย้งระหว่างชาวจีนรุ่นใหม่และรุ่นเก่า และความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับชาวไทย

7.2 งานวิจัยที่ศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรม

เบญจมา บุญยสนธิกุล (2525) ได้ทำการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงจากต่างประเทศ ราคาเล่มละ 3-10 บาท ที่ปรากฏตามแผงจำหน่ายหนังสือในกรุงเทพมหานคร ในเดือนมีนาคม-เมษายน พ.ศ.2524 จำนวน 80 เล่ม แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ประเภทเรื่องประกอบนิทาน จำนวน 10 เล่ม ประเภทเรื่องที่มีคุณค่าทางการศึกษา จำนวน 10 เล่ม ประเภทเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ผจญภัย จำนวน 32 เล่ม ประเภทเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและความรัก 24 เล่ม และประเภทเรื่องอาชญากรรม ฆี และเรื่องลึกลับ น่ากลัว จำนวน 4 เล่ม

ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงจากต่างประเทศมีทั้งสิ้น 26 คุณธรรม พฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรมพบว่าคุณธรรมที่ปรากฏเป็นอันดับหนึ่ง คือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง คุณธรรมด้านส่งเสริมที่ไม่ปรากฏ คือ การไม่หลงและเสพสิ่งเสพติด การละเว้นจากการพนัน และการไม่ประพฤติผิดในกาม ในด้านทำลายคุณธรรม คุณธรรมที่มีมากอันดับหนึ่ง คือ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณธรรมด้านส่งเสริมและด้านทำลายคุณธรรมของหนังสือการ์ตูนทุกเล่ม พบว่ามีความแตกต่างกัน คือคุณธรรมด้านส่งเสริมสูงกว่าคุณธรรมด้านทำลาย

นิตยา...ปิ่นชาญชัยยุทธ (2528) ได้วิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า

- 1) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระร่วงจากหนังสือแบบเรียน คือ ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน
- 2) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกตัญญูกตเวที
- 3) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียน คือ ความมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา และความเป็นผู้มีวิถึคุณธรรม
- 4) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของหนุมานจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง

- 5) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือแบบเรียน คือ ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม
- 6) คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของจูล่งจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง

วิชรินทร์ บรรณเกียรติ (2529) ได้ศึกษามโนทัศน์ทางจริยธรรมในหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่คณะกรรมการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2512-2522 โดยแบ่งหนังสือดังกล่าวออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ หนังสืออ่านสำหรับเด็กระดับเริ่มอ่าน หนังสืออ่านสำหรับเด็กระดับชั้นประถมศึกษา หนังสืออ่านสำหรับเด็กระดับก่อนวัยรุ่น และหนังสืออ่านสำหรับเด็กประเภทการ์ตูนสำหรับเด็ก ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า

- มโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละมีมากที่สุด
- มโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อย ได้แก่ มโนทัศน์ทางจริยธรรมด้านการไม่โลภและไม่ขโมย ด้านการไม่ละเมิดของรักผู้อื่น ด้านการไม่หลงและเสพสิ่งเสพยาติดให้โทษ ด้านความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านการทำใจให้สงบ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส ด้านความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง ด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกินนอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ และด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา

หลินฮุ่ยหย่า (อ้างถึงใน สุดารัตน์ ชรรินชัย, 2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Development and Children's Literature in Taiwan" โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

(1) เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมที่เน้นมากในวรรณกรรมสำหรับเด็กของประเทศสาธารณรัฐจีน (จีนไต้หวัน) ที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กในกลุ่มอายุต่างๆ คือ 6-8 ปี 9-10 ปี และ 11-12 ปี

(2) เพื่อศึกษาวิธีนำเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมดังกล่าวว่าวิธีใดบ้างที่ทำให้เด็กเกิดการรับรู้ได้มากที่สุด

ในการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อแรก ผู้วิจัยได้คัดเลือกวรรณกรรมสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 6-8 ปี จำนวน 179 เรื่อง วรรณกรรมสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 9-10 ปี จำนวน 752 เรื่อง และวรรณกรรมสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11-12 ปี จำนวน 659

เรื่อง มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ผลการวิเคราะห์พบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่เน้นเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในด้านที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านความกตัญญู ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม เป็นต้น

ส่วนในการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุ 6-8 ปี จำนวน 346 คน เด็กที่มีอายุ 9-10 ปี จำนวน 358 คน และเด็กที่มีอายุ 11-12 ปี จำนวน 360 คน และให้เด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมสำหรับเด็ก 12 เรื่อง การวิจัยในส่วนนี้พบว่า วิธีการเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีประสิทธิผลต่อการรับรู้ของเด็กมาก คือ การบรรยายสอดแทรกไปในเนื้อเรื่อง การใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์เป็นตัวแบบ การแสดงถึงการลงโทษทางกาย การแสดงถึงการลงโทษทางใจ การแสดงถึงการให้ผลตอบแทนทางใจ การใช้ตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่เป็นตัวแบบ และการใช้ตัวละครที่เป็นเด็กเป็นตัวแบบ

ฉันทนา ไชยชิต (2533) ได้ทำการวิเคราะห์คุณธรรมหลักของพระเอกในนวนิยายของเออร์เนส เฮมิงเวย์ ในทัศนะของผู้อ่านคนไทย จากตัวละครเอกฝ่ายชายทั้ง 4 คนของเฮมิงเวย์ ในนวนิยาย 4 เรื่อง ได้แก่ *The Sun Also Rises*, *A Farewell to Arms*, *For Whom the Bell Tolls* และ *The Old Man and the Sea* ผลของการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านปรากฏเป็นข้อสรุปวิจัยร่วมกันว่า ตัวเอกฝ่ายชายทั้ง 4 คนนั้นมีคุณธรรมหลักในภาพรวมที่เห็นได้อย่างเด่นชัดคือ ความมีเหตุผล และ ความมีสติสัมปชัญญะ

ทั้งนี้ การวิจัยเอกสารยังได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าตัวละครจะมีคุณธรรมหลักเช่นนี้เป็นแกนนำพฤติกรรมร่วมกัน แต่เนื่องจากวัยที่ต่างกัน พระเอกแต่ละคนของเฮมิงเวย์จึงมีปฏิกิริยาตอบสนองชีวิตแตกต่างกัน ซึ่งก็ดูเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับช่วงอายุ อีกทั้งสัมพันธ์กับทัศนะการมองโลกและชีวิตของเฮมิงเวย์เองในขณะที่เขียนนวนิยายแต่ละเรื่อง และในการนี้พระเอกเหล่านั้นก็ได้พิจารณาเห็นพ้องต้องกันว่า เพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ มนุษย์จำต้องต่อสู้ต่อด้านอุปสรรคทุกอย่างด้วยความอดกลั้นอดทน

สุมิตรว. ด้านพาณิชย์ (2538) ศึกษาคุณธรรมในนวนิยายของชาร์ล ดิกเก้นส์ ทั้งหมด 11 คุณธรรม กล่าวคือ สติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความไม่เห็นแก่ตัว การใฝ่สัตย์ ความมีเหตุผล ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ ความกล้าทางคุณธรรม และความถ่อมตนของตัวละครเอก โอลิเวอร์ ทวิสต์ และแนนซี จากเรื่อง *Oliver Twist*, หลุยส์ชา แกรตกรินด์และโทมัส แกรตกรินด์ จากเรื่อง

Hard Times, เดวิด คอปเปอร์ฟิลด์ จากเรื่องDavid Copperfield และ ทิมและโจ เกรกอรี จากเรื่องGreat Expectations

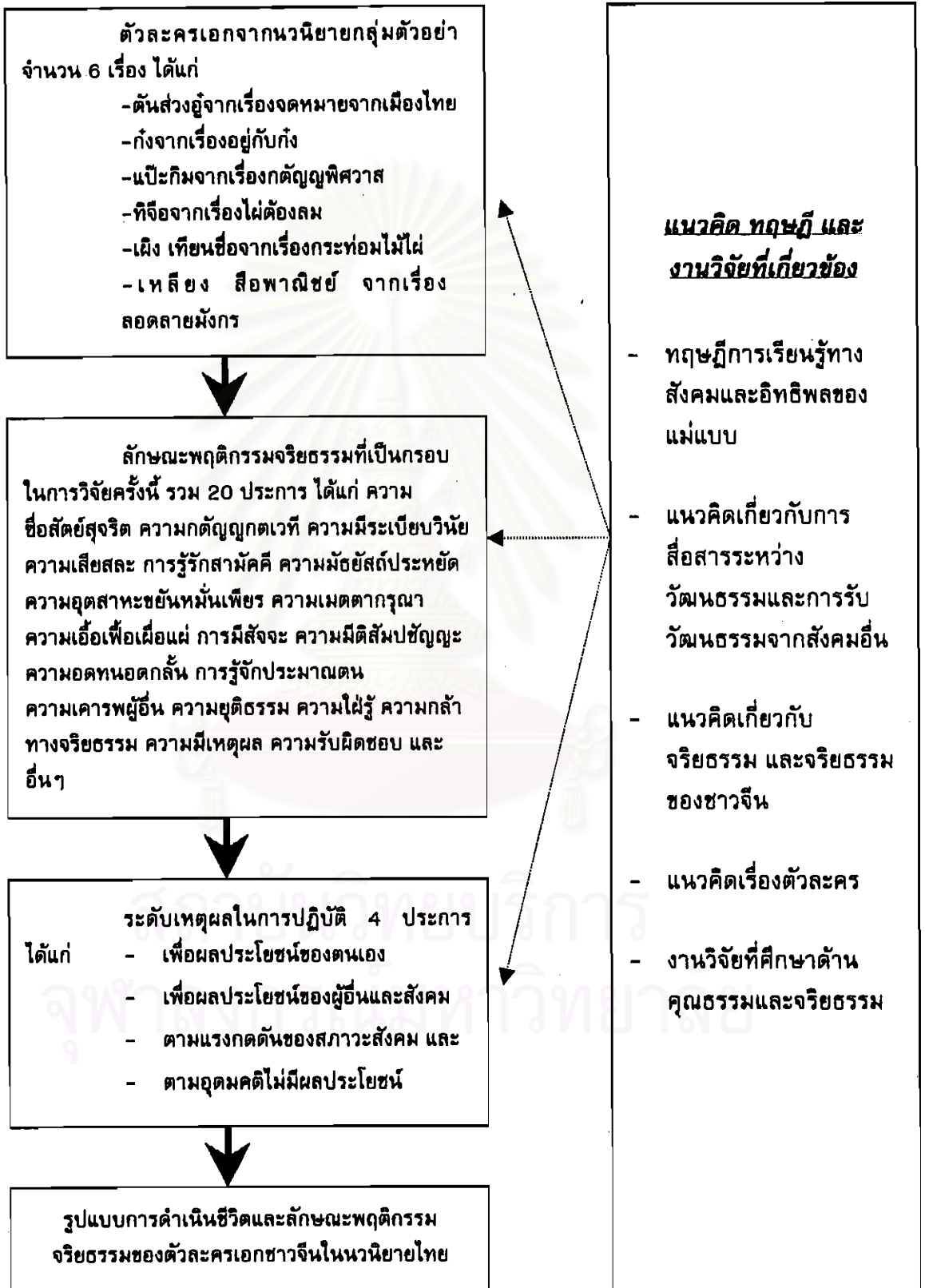
จากการศึกษาพบว่าคุณธรรมปรากฏมากครั้งที่สุดในเรื่อง David Copperfield, เรื่อง Oliver Twist, เรื่อง Great Expectations และเรื่อง Hard Times ตามลำดับ โดยในเรื่อง David Copperfield คุณธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ และสติสัมปชัญญะ อย่างไรก็ตามไม่พบคุณธรรม ความยุติธรรมและความกล้าหาญทางคุณธรรมในเรื่องนี้ ขณะที่ในเรื่อง Oliver Twist คุณธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความไม่เห็นแก่ตัว และความอดสาหัส โดยปรากฏทุกหัวข้อคุณธรรมที่ศึกษาในเรื่องนี้ ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏมากในเรื่อง Great Expectations คือ ความรับผิดชอบและความไม่เห็นแก่ตัว โดยปรากฏทุกคุณธรรมที่ศึกษาในเรื่องนี้ สุดท้ายเรื่อง Hard Times คุณธรรมที่ปรากฏมาก คือ สติสัมปชัญญะ ความมีเหตุผล และความกตัญญูคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในเรื่อง คือ คุณธรรมการไฝ่สังขาร และความยุติธรรม

ในการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทย นั้นสามารถสรุปการนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมานี้ มาใช้ในการวิจัยได้ 3 ขั้นตอนหลักๆ คือ ก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และ ในขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างบทสรุป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้เลือกมาเพื่อช่วยในการตอบปัญหานำวิจัย ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. พฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร



2. ผู้เขียนนวนิยายไทยเรื่องชาวจีนในเมืองไทยมีทัศนคติต่อชาวจีนและหลักจริยธรรมของชาวจีนอย่างไร

